پوهندوی آصف بهاند ۲۰۱۲/۱۱/۱۱

«افغانان په آسترالیا کې»
مهاجراوښنان، مهاجر اوښبانه
(له ویاړه ډک ژوند)

دا د افغانانو له رنځونو ډک تاریخ یوه زرینه او رنګینه پاڼه ده، له رنځونو ډکه، له وینو پاکه ده، خو له ویاړونو داسې ویاړمنه چې هر افغان پرې ویاړلی شي او په هسکه غاړه یې یادولای هم شي.

د BBC په دری برخه کې مې د «استقبال هراتي ها از ساربانان افغان در آسترالیا» (۱) او په «darivoa» کې مې «افغان های ساربان در آسترالیا. . .» (۲) سرلیکونو پام ځانته واړاوه، لیدو ته یې تږی شوم. تر را اړولو پورې مې د ذهن کمپیوترد استاد پوهاند حمیدالله امین نوم او په همدې اړوند د ده په قلم لیکل شوی او ژباړل شوی اثر (افغانان په آسترالیا کې) مخې ته غوړیدلی کېښود. لومړی خو مې داسې انګیرله چې ګني د پوهاند حمیدالله امین پر اثر به یې کوم توصیفي یا انتقادي څه لیکلي وي، خو ډیر ژر زما قیاس ناسم وخوت. موضوع کټ مټ د پوهاند حمیدالله امین د کتاب موضوع وه؛ نه د مقالي او کتاب په ډول، بلکې د یو فلم په چوکاټ کې. د فلم او د فلم جوړونکي په باب د بي. بي. سي. راپور لیکونکي ښاغلي محمد قاضي زاده د موضوع په اړوند خپل راپور او معلومات د زړه سوي له مخې ډیر ښه لیکلی دی، خو یوه خبره یې د تأمل وړ ده: «. . . یک تبعهٔ آسترالیایي در سال ۱۹۸۷کتابی در مورد افغانان ساربان نوشته بود، اما کار دیگری در این زمینه صورت نگرفته است.» (۱، دویم مخ)؛ ښایي ښاغلي محمد قاضي زاده د موضوع په اړوند د پوهاند حمیدالله امین اثر (افغانان په آسترالیا کې) له نظره نه دي تیرکړی چې په قطعي ډول یې حکم کړی چې په آسترالیا کې د افغانانو په باب نور کار نه دی شوی. کارونه به شوي وي، چې یو په کې د امین صاحب اثر دی.

د ځوانانو په ځوانۍ دي برکت وي چې د فرهنګي کارونو په لړ کې داسې نوښتونه کوي، چې د غربت په دې پردي چاپیریال کې په رښتیا په زړه کې د امید زړي غوړوي، امیدونه ورته پیدا کیږي او د افغانانو د راتلونکي فرهنګ ښکلی او غوړیدلی انځورتولو ته په مخ کې ږدي.
د میډیا د راپورونو له مخې، په دغو ځوانانو کې یوهم فهیم هاشمي دی چې په آسترالیا کې یې د سرګردانو مهاجرو افغانانو کړاوجن، خو ویاړمن ژوند د یو مستند فلم په ښه جوړ او ترتیب کړی دی. زه نه فهیم هاشمي پیژنم او نه مې فلم لیدلی دی، ځکه دده اودده د فلم په باب څه نه شم ویلای، خو ترهغه ځایه چې ماته له افغانستانه بهر، په تیره بیا آسترالیا کې د افغانانو د ژوند څرنګوالی مالوم دی، دا موضوع، هغه هم د یو مستند فلم په چوکاټ کې، ډیره نوې، په زړه پورې او جالبه ده؛ ځکه د موضوع په اړوند لنډ، خو، په زړه پورې مالومات له لوستونکو سره شریکوم.
لومړی د کتاب لیکوال، پوهاند حمیدالله امین:
پوهاند حمیدالله امین د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي د جغرافیي د څانګې یو پیاوړي او د حساب وړ استاد و، چې بیا وروسته له ادبیاتو پوهنځي څخه د راجلا شوي نوي ځمکپوهنې پوهنځي په چوکاټ کې د مهاجر کیدو تر وخته تدریس کاوه.
ما چې په ۱۳۵۵کال کې د کابل پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي په لومړي ټولګي کې درسونه پیل کړل، پوهاند حمیدالله امین مې د ورمې مجلې په دفتر کې له پوهاند زیار سره ولید. ورسته له فراغت نه چې په علمي کدر کې شامل شوم، د کابل پوهنتون د علمي خپروني، «اجتماعي علوم» نومي خپروني د مرستیالی د دنده ویاړ هم را په برخه شو. په همدغه وخت کې پوهاند حمیدالله امین، کله کله نه، بلکې ډیر ځله د مجلې دفتر ته راته، خپلې مقالې به یې د نشر له پاره راوړې او د مجلې له مسؤول مدیر پوهاند رحیم الهام سره به یې تل علمي بحثونه کول. ده پوهنتون او علمي چاپیریال خپل کورګانه او ډیر به په کې خوشاله و، داسې وخت هم راغی چې د بې شمیره ستونزو له امله د دغه محیط او دغه کور پریښودلو ته اړووت، هرڅه یې پریښودل، کډه شو او سر اوغربیې له آسترالیا نه راپورته شو؛ ځنګه چې لیکنه، خیرنه او ژباړه یې په یو دایمي عادت باندې بدل شوي وو؛ نو هلته هم لکه د نورو فرهنګیانو

افغان جرمن آنلاین تاسو په درنښت همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکني د لیکنیزی بني پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولـئ

په خير آرام پاتي نه شو، د علم ډيوه يې بله وساتله، د پام وړ ليکني يې وکړې، چې د همدغو هڅو په پايله کې يې يو د قدر وړل اثر « افغانان په آستراليا کې » نوميږي، چې په ۲۰۰۶ م کال کې چاپ او خپور شو.

په آستراليا کې د افغانانو د ژوند د څرنګوالي په باب، سيمه ايزو ليکوالو او ژورنالستانو هم آثار او مقالي ليکي دي، چې په خپل ځای د قدر وړ دي، خو د استاد پوهاند حميدالله امين د وينا پر اساس په ټولو کې د پاملرني وړ اثر د کريستيان ستيونز اثر(Tin Mosquss and Ghan Towns) دی، چې د ټولو علمي موازينو په نظر کې نيولو سره، يوخورا مهم تحقيقي اثر ګڼل کيږي چې وروسته له ډيرو زيارونو، سفرونو، انترويګانو او د افغانانو په باب تقريباً د ټولو ليکل شوو آثارو له لوستلو او څيړنو نه وورسته ليکل شوی او په ۱۹۸۹م کال په «آکسفورد يونيورستي پرس» کې چاپ شوی دی. (۳، د نهم مخ لمنليک)
استاد حميدالله امين د کريستيان ستيونزهمدا اثر د خپل کتاب (افغانان په آستراليا کې) له پاره د يوه لومړني او معتبر ماخذ په ډول په نظر کې ونيو او خپل کار يې پيل کړ، ځيني برخي يې ورنه وژباړلي او خپلي ليدني، اوريدني، لوستني او تجربي يې ورباندې ور زياتي کړې. امين صاحب د خپل اثر د پيليزې په يوه برخه کې دې موضوع ته داسي اشاره کوي:
«ما په لومړي سرکي پتيلي وه، ترڅو په آستراليا کې د. . . افغانانو په ژوندانـه، يو لړعلمي تحقيقات ترسره کړم، خو وروسته مي دا پريکـړه بدلـه کـړه. يوځو دا چې د دې علمي څيـړني د سرته رسولـو له پاره زيات وخت او منابعو ته اړتيا وه، چې ما نه درلودل؛ او بل دا چې په وروستيو کلونـو کې يو شمير ډير ښه تحقيقي آثار په دې باب له چا په راوتـلـي وو. . . ځکه نو په وروستي پړاوکي مي پريکړه وکړه، ترڅو په خاصه توګه د همدې اثر(Tin Mosquss and Ghan Towns) په زړه پـورې برخـي وژبـاړم او خپلي لـيدني کـتني هم پرې ورزياتي کړم ...» (۳،دپيليزې ۸ـ ۹مخمونه)
دلته په اروپا کې د آثارو د قحطی په بازار کې د يو نيک تصادف له مخې د امين صاحب کتاب ماته لاس ته راغی. د کتاب په ليدلو سره مي دا مين اوږده ونه او علمي درون والی غبرګ مخې ته ودريدل، په بيړه مي فوتوکاپي کړ او په مزه مزه مي ولوست.
د کتاب شکليات په دې ډول دي:

د کتاب نوم:	افغانان په آستراليا کې
لـيکـوال :	پوهاند حميدالله امين
خپرندوی:	رڼا علمي مرکز
چاپ کال :	۱۳۸۴ ل / ۲۰۰۶ م کال
چاپځای :	د دانش خپرندويې ټولنې تخنيکي څانګه، پيښور

اهدا يې په رښتيا، اهدا شويو ته لويه معنوی ډالی بللی شو:
«هغو سپيڅلو قهرمانانو ته چې په پردي هيواد کې يې له وياړه ډکې کارنامې پريښې دي.»
د خپرندويې ټولنې له يادښت نه وروسته د استاد اسماعيل يون مقدمه راغلې چې د کتاب پيژندګلوي يې په لنډو، خو علمي ټکو کې وړاندې کړې ده. يون د کتاب د ارزښت په باب ليکي:
«افغانان په آستراليا کې اثر، پر يوې پيليزې او سريزې سربيره، يولس څپرکي لري، چې «اوښان په آستراليا کې» پر موضوع پيل او«د افغانانو کلتوري انحلال» پر موضوع پای ته رسيږي. . .» (۳، د مقدمې ه مخ)
بيا د استاد پوهاند حميدالله امين سريزه (پيليزه) راغلې چې د کتاب د ژباړلو، ليکلو او چاپولو پرعلمي اړتيا وو خبرې شوي دي، او بيا اصل موضوع پيل کيږي.
په کتاب کې د آستراليا په باب د پاملرني وړ معلومات راغلی دی او په ډير لنډيز سره ښودل شوي دي چې د آستراليا پخواني اوسيدونکي تور پوستي وو چې د « Aborigines » په نامه ياديدل او پنځوس زره کاله پخوا له جنوب ختيزې آسيا څخه راغلي خلک بلل شوي دي (پيليزه، ۱۱مخ)
په اروپا کې، هالنديان لومړني خلک دي چې آستراليا ته تللي دي. او په ۱۶۰۶ کې يې د آستراليا په باب په ليکلي بڼه معلومات وړاندې کړی دي، بيا په ۱۷۸۷م کې انګريزان هغه لومړني خلک وو چې په آستراليا کې يې استوګنه غوره کړه او داسي ور ننوتل چې تر ۱۹۰۱م کال پورې يې مستعمره پاتي شوه (۳، پيليزه،۱۱مخ)
له افغان اوښبنو او د هغوی له اوښانونه مخکې هم آستراليا ته د باورړلو او علمي څيړنو له پاره له ځينو هيوادونه نه څاروي وړل شوي وو.
اروپايانو آستراليا ته له خپل ورتګ سره جوخت، له ځان سره آسان اوغوايي بوتلل، لومړنی اوښان له افريقي څخه په ۱۸۴۰ م کې رواړل شول، په ۱۸۴۰م کال کې اوه اوښان له کلکتې څخه يوړل شول (۳، دريم، څلورم او پنځم مخونه)؛

افغان جرمن آنلاين په درښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادښت: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليږلو مخکې په ځير و لولئ

خو لومړنیو افغان اوښبنو او اوښانو په ۱۸۶۰ م کال کې په آسترالیا کې قدم کیښود. استاد حمیدالله امین لیکي:
« لومړی ډله افغانان چې د آسترالیا په خاوره کې یې قدم کیښود، هغه درې تنه پښتانه کوچیان وو چې د۱۸۶۰ کال د پلټنو او علمي څیړنو د پرمخ بیولو له پاره، له یو شمیر اوښانو سره آسترالیا ته راوستل شول...» (۱۵،۳مخ)
د آسترالیا په ویکتوریا او نیوساوث ویلز کې د سرو زرو موندل کیدل ډیر مهاجرین آسترالیا ته د ورتګ له پاره وهڅول. په دې مهاجرو کې ځیني انګریزان هم وو چې په هند کې یې په ملکي او نظامي برخو کې کار کړی واو اوس مهال متقاعد وو. په دې ډله کې یوهم جارج جیمز لیندلز (Georg James Landells) نومیده چې څوارلس کاله یې په هند کې کار کړی و. ده د خپل کار په موده کې د کراچۍ او پیښور ترمنځ لاره کې ډیر سفرونه کړي وو، ده په دې لاره کې لیدلي وو چې اوښان او اوښبانه د مالونو د لیږد په وخت کې څومره ستونزمن کارونه ترسره کول.
کله چې د آسترالیا د منځنیو برخو د علمي څیړنو د جاج اخیستلو له پاره وړاندیزو منل شو، بودجه ور ته منظور شوه، نو د علمي څیړنو د ښه پرمختګ له پاره با تجربه شخص په کاروو، چې د اووسوو داوطلبانو په منځ کې دښتي تجربې د لرلو په خاطر همدا یاد جارج جیمز لیندلز وټاکل شو، چې اوښان او اوښبانه آسترالیا ته راوړي (۶،۳مخ)
او ده هم د خپلې تجربې له مخې افغان کوچیان او د هغو اوښان ددې کارله پاره ډیر مناسب وګڼل.
په دې ډول د نورو ملکونو د خلکو تر څنګ هغه لومړني افغانان چې آسترالیا ته ورغلل، دوست محمد، احسان خان او بلوچ خان نومیدل (۳، ص ۷) ویل کیږي چې افغاني اوښانو، په تیره بیا له کندهار څخه راوړل شوو اوښانو د آسترالیا له طبیعي شرایطو او اقلیم سره په چټک ډول تطابق وکړ او له نورو هیوادنو څخه دراوړل شو یو اوښانو په پرتله مناسب وګڼل شول (۷،۳مخ) ځکه نو په راتلونکو کلونو کې د همدې جنس اوښانو د راوړلو کار، پسې وغځید.
افغانان پرته له دې چې علمي زده کړې یا تحصیل ولري، د آسترالیا په بیدیاوو کې یې په علمي څیړنو کې ارزښتناکه رول ولوباوه. په آسترالیا کې دغو څیړنو ښودلې ده چې په دې علمي سفرونو کې د افغانانو پوهه او تجربې، د څومره اهمیت وړ وې.(۳،۳۱مخ)
له دې نه وروسته په ۱۸۶۵ میلادي کال کې توماس ایلدر (Thomas Elder) تومي، چې له اوښانو سره یې ډیر سفرونه کړي وو اوښې تجربې یې درلودې؛ ۱۲۴ اوښان او یودیرش تنه افغانان، د کراچۍ له لارې آسترالیا ته ورسول او په آسترالیا کې یې له اوښانو څخه د ګټې اخیستنې او د اوښانو د روزنې د لومړني مرکز بنسټ کیښود. (۷مخ)
وروسته په آسترالیا کې د اقتصادي شرایطو د خرابوالي له کبله د یوې اوږدې مودې له پاره د اوښانو تجارت بند شو، خو په ۱۸۸۳م کال کې شپږ اوښان او په ۱۸۸۴ کې دوه سوه نه پنځوس (۲۵۹) اوښان، له پنځه دیرش (۳۵) یا څلویښتو(۴۰) تنو افغانانو سره راوستل شول. دغه شمیراوښان دوو تنو افغانانو راوستل، چې یو فیض محمد او بل تاج محمد نومیده. له دې نه دوه کاله وروسته،۲۵۰ اوښان، له یو شمیر نورو افغانانو سره آسترالیا ته ورسیدل. په ۱۸۸۷م کې شپږسوه (۶۰۰) نور اوښان، له یو شمیر افغانانو سره، چې مشري یې «میردوست خان» نومي افغان کوله، آسترالیا ته ورسیدل.
ویل کیږي چې په ۱۸۹۰ لسیزه کې دوو ورونو، تاج محمد او فیض محمد، د نه سوه (۹۰۰) په شا وخوا کې خپل شخصي اوښان درلودل، چې د سلو په شاوخوا کې نور افغانان یې څارني او پالني ته ګمارلي وو. (۸،۳مخ)
توماس ایلدر (Thomas Elder) نومي چې په ډیر شوق د اوښانو کار او بار پیل کړی و، پرېښود او دا کار افغانانو ترلاسه کړ.
د کابل شاوخوا اوسیدونکی، عبدالواحد نومی افغان، په ۱۸۹۳م کې آسترالیا ته د درې سوه څلویښت اوښانو او نه څلویښت افغانانو په راوستلو سره، د اوښانو تجارت پیل کړ. دغه راز په تیر یاد کال کې، سلطان محمد او جمعه خان نومو افغانانو څلور سوه نور اوښان له پنځوس تنو نور افغانانو سره د آسترالیا پورت او ګوسته (Port Augusta) بندر ته ورسول.(۹،۳مخ)
په دې ډول افغانانو په ۱۸۹۵م کې وکولای شول چې په سیمه کې د ځینو اروپایانو په مرسته، د بورکه (Bourke) په ښارکي دلیږ د رالیږد یوه لویه کمپنی رامنځ ته کړي چې مشري یې عبدالواحد نومي افغان ته ورله غاړې وه. ویل کیږي چې عبدالواحد په بلوچستان، کټواز او د افغانستان په ځینو نورو سیموکې، استازي درلودل، چې د هغو په مرسته به اوښان او اوښبانه، آسترالیا ته لیږدول کیدل.
بیا دوخت په تیریدو سره نور افغانان او اوښان آسترالیا ته ولیږدیدل او په دې ډول په آسترالیا کې د افغانانو او د هغو د اوښانو نسلونه پسې زیات شول.
که آسترالیا ته د افغانانو د ورتګ سلسله په دریو برخو وویشل شي، داسي به وي:
ـ آسترالیا ته د کار د درې کلن قرار داد له مخې د افغانانو ورتګ،
ـ آسترالیا ته د سیاسي او رسمي ماموریتونو له مخې د افغانانو ورتګ،

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

ـ آسترالیا ته د نورو ستونزو اوغوښتنو له مخې د افغانانو ورتګ.
څنګه چې آسترالیا ته د لومړنیو تللو افغانانو استوګنه، د لنډې مودې له پاره وه؛ ځکه دوی ته د مهاجرت امتیاز نه و ورکړل شوی. په هغه وخت کې ډیری راغلي افغانان په انګلیسی ژبه غږیدل، لیک او لوست نه شو کولای. داسې ځوک نه وچې له پښتونه انګلیسي ته اوله انګلیسي نه پښتو ته ژباړه وکړي؛ ځکه نوله هغه وخت نه په راپاتې اسنادو کې د افغانانو او د دوی د اوښانو په باب معلومات لږ ثبت شوی دی.(۳،۱۱مخ)
د یوه ترخه واقعیت په ډول باید وویل شي چې آسترالیا ته د راتګ له پیل نه افغانانو ته د دوی د زیار او صداقت په اندازه امتیاز نه دی ورکړل شوی، په ټیټه سترګه ورته کتل شوي، داسې چې په هغو کښتیوکې چې اوښان راوړل کیدل، دوی به د اوښانو د ساتلوپه برخه کې ځای پرځای کیدل او د ننه په آسترالیا کې به هم په هغو ځایونو کې چې اوښان ساتل کیدل، دوی به هم ځای پرځای کیدل. وروسته کله چې افغانانو د اوښانو تجارت په خپله هم پیل کړ، دوی ته د مهاجرت اسناد ورنه کړای شول، خو کله چې له ۱۸۹۷م کال نه وروسته، آسترالیا ته د راتلونکو کارګرانو د ثبت او راجستر قانون نافذ شو، دوی ته د مهاجرت اسناد برابر شول، بیا له ۱۹۰۴م کال څخه وروسته، دوی ته پاسپورتونه ورکړل شول.(۳،۱۱ـ ۱۲مخونه)
په هغه وخت کې په آسترالیا کې د افغانانو د شمیر په باب دقیقه احصائیه نه شته، حتی د آسترالیا د هغه وخت په مطبوعاتو او رسمي اسنادو کې هم. دلیل یې دا وچې د آسترالیا د هغه وخت په احصایو کې افغانان، ترکان، هندیان او نور آسیایان، ټول په یوه ډله کې شمیرل شوي دي. د افغانانو په برخه کې بله ستونزه دا هم وه چې د افغانانو د خپلو کلیو(Ghantowns) احصایه د خاصو ملحظاتو له مخې افغان مشرانو له خوا سمه نه ورکول کیده. (۳،۱۳مخ)
کومې احصایې چې د آسترالیا د هغه وخت په اسنادو کې ثبت او تر اوسه د میډیا په پاڼوکې تر موږ پورې رارسیدلې دي، او امین صاحب هم په خپل اثر (افغانان په آسترالیا کې) کې را اخیستي دي، اکثراً اټکلي بڼه لري، ځکه له دې زیات څه ویل به په دې برخه کې له تیروتنو سره مل وي.
په آسترالیا کې د اوښانو او اوښبنو د داستان پای ۱۹۲۵م کال پورې اړه لري. دو خت په تیریدو سره ورو، ورو نه، بلکې ډیر ژر هرڅه بدلیدونکي و، په ۱۹۲۵م کال کې د نوي مدرنیزه ترانسپورتي وسایلو په رامنځ ته کیدو سره، اوښانو د آسترالیا په اقتصاد کې خپل ارزښت بایلود، ځینو افغانانو ځانونو ته نور کارونه پیدا کړل او ځینې یې بیرته خپل هیواد ته ستانه شول.
د خواشینی خبره داده چې اوښبنو دخپل ژوند خواږه ملګري (اوښان) نور نه شول ساتلای، نه یې د خرڅولو په ډول باندې پوهیدل او نه یې د لوړې مالیې دور کړې توان درلود، چې د وفادارو ملګرو په ډول یې ساتلي وای؛ نو همغه و چې یا یې له منځه یوړل او یایې په بې پایه دښتو کې خوشې کړل او دوی له اوښکو ډکې سترګې خپله مخه ونیوله؛ خو له ویاړونو ډکې کارنامې او نښې یې ترنن پورې په آسترالیا کې پاتې دي، چې په لیدلو او یادولو یې هر افغان ویاړي. په هغو لارو چې همدې افغانانو او د دوی اوښانو له ویاړه ډک سفرونه کول او د خلکو مالونه یې لیږدول، اوس هم تګ راتګ کیږي، مالونه او خلک لیږدول کیږي، خو نه د اوښانو په وسیله، بلکې د ریل ګاډو او موټرو په وسیله؛ خو ویاړ او نوم یې افغانانو ته پاتې دی. هغه اورګاډي اوس هم د افغانانو په نامه د «Ghan Express» په نوم تګ راتګ کوي؛ خو آسترالیا ته اوسني ورتلونکي افغان مجبور مهاجرین . . . مخکې له دې چې آسترالیا ته د خپلو نیکونو د ویاړونو او خولوتو یولو یادګارونو نه وګوري، او یا د هغو د نیکونو مو نواو نیکو کارنامو په بدل کې یې درناوی وشي اوښه راغلاست ورته وویل شي، په اوبو کې د کبانو خوراک ته استول کیږي.

مآخذونه:

1-http://www.bbc.co.uk/persian/2012/09/120923_k02-afghan-australia-film.shtml
2 –hhttp://www.darivoa.com/content/afghan-camel-ridders/1513426.html

۳ـ امین، حمیدالله (پوهاند)، افغانان په آسترالیا کې، رڼا علمي مرکز، پیښور، ۱۳۸۴ ل ـ۲۰۰۶م کال،

افغان جرمن آنلاین په درښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادښت: دلیکنې د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ